

Uloga konceptualizacije društvenih jedinica mikro-, mezo- i makrorazine u tvorbi metaforičkih kolokacija s osnovama osoba, obitelj i narod

Stojić, Aneta; Jurčević, Jana

Source / Izvornik: **FLUMINENSIA : časopis za filološka istraživanja, 2024, 36, 11 - 32**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.31820/f.36.1.9>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:440638>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

<https://doi.org/10.31820/f.36.1.9>

Aneta Stojić, Jana Jurčević

ULOGA KONCEPTUALIZACIJE DRUŠTVENIH JEDINICA MIKRO-, MEZO- I MAKRORAZINE U TVORBI METAFORIČKIH KOLOKACIJA S OSNOVAMA OSOBA, OBITELJ I NAROD

dr. sc. Aneta Stojić, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet
aneta.stojic@ffri.uniri.hr orcid.org/0000-0002-0002-0509

dr. sc. Jana Jurčević, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet
jana.jurcevic@uniri.hr orcid.org/0000-0002-0426-4041

izvorni znanstveni rad

UDK 81'373.7

81'373.612.2

rukopis primljen: 15. travnja 2024; prihvaćen za tisak: 13. svibnja 2024.

U radu¹ se istražuje uloga značenja kolokacijskih osnova koje predstavljaju konceptualizaciju društvenih jedinica mikro-, mezo- i makrorazine – osoba, obitelj i narod u tvorbi metaforičkih kolokacija. S ciljem odgovaranja na glavno istraživačko pitanje: jesu li obrasci kolokacijskog slaganja međusobno povezani i u kojoj su mjeri pođudarni za pojmove koji tvore isto leksičko-semantičko polje (LSP), provedena je leksičko-semantička analiza. Ona je potpomognuta korpusnim podacima iz hrvatskog mrežnog korpusa hrWac u vidu kvantitativne analize dobivene korištenjem aplikacije Sketch Engine. Utvrđene metaforičke kolokacije analizirane su i sistematizirane u skladu s tipologijom teorije konceptualne metafore (Lakoff, Espenson i Schwartz 1991). Svrha je ove analize istražiti obrasce kolokacijskog slaganja za pojmove koji pripadaju istom leksičko-semantičkom polju te utvrditi stupanj

¹ Ovaj je rad financirala Hrvatska zaklada za znanost projektom *Metaforičke kolokacije – sintagmatske sveze između semantike i pragmatike* (IP-2020-02-6319).

njihove podudarnosti. Glavni rezultati istraživanja ukazuju na neupitan doprinos konceptualne metafore i metonimije procesima kolokacijskog slaganja, te demonstriraju veliku podudarnost metaforičkih i metonimijskih prijenosa kod koncepata istog leksičko-semantičkog polja. Međutim, uočene su i značajne razlike u konceptualizaciji pojmova za društvene jedinice različitih razina socijalne stvarnosti. To rezultira varijabilnošću kolokatora s kojima osnove osoba, obitelj i narod formiraju kolokacijsku svezu u jezičnom ostvaraju te nastankom specifičnih kolokacijskih obrazaca vidljivih na sintagmatskoj razini.

Ključne riječi: metaforičke kolokacije; obrasci kolokacijskog slaganja; konceptualizacija društvenih jedinica; leksičko-semantička analiza; korpusni podaci

1. Uvod

Kolokacije s metaforičkom komponentom u lingvističkim se radovima spominju sporadično (Aisenstadt 1979: 73 i 1981: 58, Corpas Pastor 1996: 83, 1998: 39f., 2003: 132, Gross 1996, Fontenelle 1997, Deignan 2005, Philipp 2011, McCarthy i O'Dell 2017, Gouteraux 2017, Dai, Wu i Xu 2019, Bolognesi i Werkmann Horvat 2023, i drugi) i neusustavljeno. Prema Patekar (2022) navedeni radovi ne polaze od jednoznačne definicije ili precizne pretpostavke o naravi ove pojave. Tek nekolicina radova (Reder 2006, Volungevičienė 2008, Konecny 2010, Bergerová 2012: 74–78, Ježek 2014: 412, 418–421) pojavu određuju kao specifičnu semantičku podskupinu leksičkih kolokacija, gdje se jedna od sastavnica koristi u sekundarnom značenju koje proizlazi iz leksikalizirane metafore. Prema Stojić i Košuta (2021, 2022) riječ je o ustaljenoj sintagmatskoj svezi u kojoj je povezanost među sastavnicama motivirana metaforom i/ili metonimijom. Primjer takve kolokacije jest *zrela osoba*, koja označava odraslu osobu s karakteristikama poput emocionalne stabilnosti, razumijevanja i iskustva. Riječ *zrela* metaforički prenosi predodžbu pojedinca koji je prošao kroz proces rasta, učenja i razvoja te stekao dublje razumijevanje i snalažljivost u životu. Ponavljanjem sličnih metaforičkih sveza, govornici u zajednici počinju prepoznavati te izraze kao ustaljene jedinice te one postaju čvrsti obrasci duboko ukorijenjeni u jezik i kulturu². Isti koncepti mogu biti prisutni u ra-

² Navedeni je proces usporediv s konvencionaliziranjem metafore kojeg Langacker (1987: 59) opisuje kao stupnjevit jer ovisi o stvarnoj jezičnoj upotrebi i dovodi do veće kognitivne usadenosti (engl. *entrenchment*).

zličitim kulturama te rezultirati istom leksikalizacijom izvanjezične stvarnosti (Scherfer 2001; Zampa 2013), kao što potvrđuju ekvivalenti u njemačkom (*reife Person*) i engleskom jeziku (*mature person*). Međutim, konkretne jezično-specifične manifestacije mogu varirati te u mnogim slučajevima pokazuju samo djelomičnu podudarnost, što rezultira različitim jezičnim izražavanjima u različitim jezicima. To postaje vidljivo posebice u međujezičnoj usporedbi. U hrvatskom jeziku sveza *pokvarena osoba* označava osobu koju odlikuje nemoralno ponašanje. Riječ *pokvarena* doslovno označava nešto što je oštećeno ili izvan funkcije, poput pokvarenog stroja ili pokvarene hrane. No kada se primijeni na osobu, ta riječ prenosi sliku moralno pokvarenog pojedinca. U njemačkom jeziku ekvivalentna kolokacija za *pokvarena osoba* bila bi *verdorbene Person*, gdje se primarno značenje pridjeva *verdorben* odnosi isključivo na hranu. U engleskom jeziku ekvivalentna kolokacija bila bi *corrupted person*. Etimološki se značenje pridjeva izvodi iz latinskog *corrumpere*, što znači ‘potrgati; slomiti’, i u tom se značenju atribuiraju predmetima. Razvidno je da su kolokacijske sveze u sva tri navedena jezika nastale temeljem procesa metaforizacije, no da su koncepti samo djelomično podudarni, što stvara privid arbitrarnosti. To potencijalno objašnjava razlike na leksičkoj razini, manifestirane na razini kolokatora, što se u dosadašnjoj kolokacijskoj teoriji smatralo arbitrarnim i idiosinkratičnim (Konecny 2010, Stojić 2018 i 2019, Stojić i Košuta 2020). Za razliku od idioma (Casadei 1996; Dobrovol’skij i Piirainen 2009), semantičko-kognitivna motivacija odgovorna za semantičku koheziju među kolokacijskim sastavnicama do sada nije sustavno istražena. No bez sustavnog preispitivanja osnovnih semantičkih procesa nije moguće dobiti dublje uvide u njihovu ulogu u kolokacijskom slaganju. Upravo je to temeljni cilj znanstvenoistraživačkog projekta „Metaforičke kolokacije – sintagmatske sveze između semantike i pragmatike“ (*Metakol*) koji se vodi pri Hrvatskoj zakladi za znanost (IP-2020-02-6319).³

Polazišna je hipoteza projekta da kolokacijsko slaganje nije arbitrarno, već motivirano konceptualnom metaforom i/ili metonimijom koje pojačavaju semantičku koheziju između kolokacijskih sastavnica. Radi testiranja te hipoteze sastavljen je inventar metaforičkih kolokacija najfrekventnijih imenica u četiri istražena korpusa: za hrvatski jezik pretražen je mrežni korpus *hrWac*, a za engleski, njemački i talijanski jezik korišteni su mrežni korpusi obitelji *TenTen*. Uz pomoć računalnolingvističkog alata *Sketch Engine*

³ Više o projektu na sljedećoj poveznici: <https://metakol.uniri.hr/>.

i leksičko-semantičke analize kontekstualiziranih primjera iz kolokacijskih profila ručno su izdvojene kolokacije metaforičkog tipa. Nakon toga daljnjom su analizom opisani obrasci udruživanja u kolokacijske sveze, identificirajući procese i mehanizme koji bi mogli objasniti kolokacijsko slaganje.

Dosadašnji rezultati analize pokazali su da značenje osnove ima ključnu ulogu u generiranju metaforičkih i/ili metonimijskih procesa (Stojić 2024, Stojić i Matešić 2024). Stoga su se imenice iz korpusa (u ulozi kolokacijske osnove) razvrstale prema pripadnosti specifičnom leksičko-semantičkom polju, te su ponovno podvrgnute analizi kako bi se dobili detaljniji uvidi o ulozi značenja osnove u kolokacijskom slaganju.

U ovom radu istražujemo ulogu značenja i konceptualizacije kolokacijskih osnova društvenih jedinica mikro-, mezo- i makrorazine⁴ (imenica *osoba*, *obitelj* i *narod*), u procesima kolokacijskog slaganja. Cilj rada jest utvrditi postojanje i prirodu obrazaca semantički motiviranog kolociranja unutar jedinstvenog leksičko-semantičkog polja.

Preliminarna analiza pokazala je sličnosti, ali i razlike u tendencijama kolociranja leksema koji predstavljaju pojmove istog LSP-a. Ipak, za razjašnjenje spomenutih sklonosti koje dovode do formiranja specifičnih kolokacijskih obrazaca i za potrebe dubinske analize, nužno je osvrnuti se na konceptualizaciju predmetnih pojmova istraživanja. S tim u vidu, u sljedećem se podnaslovu osvrćemo na konceptualizaciju leksema *osoba*, *obitelj* i *narod*, kao i LSP-a društvenih jedinica koje sačinjavaju spomenuti leksemi. U tom kontekstu također pojašnjavamo ulogu konceptualne metafore i metonimije, te značaj njihove interakcije.

2. Konceptualizacija društvenih jedinica mikro-, mezo- i makrorazine

Koncepti poput *osobe*, *obitelji* i *naroda* apstraktni su pojmovi koji predstavljaju jedinice različitih razina društvene stvarnosti: razinu pojedinca, grupe i zajednice. Navedeni se koncepti u semantičkom smislu mogu stupnjavati s obzirom na broj jedinki koje označuju (npr. *osoba* = 1, *obitelj* \geq 2,

⁴ Podjela društvene stvarnosti na mikro-, mezo- i makrorazinu: razinu pojedinca, društvenih grupa i institucija, stoljetna je i standardna podjela unutar sociologije (kao i brojnih drugih društvenih znanosti). Više o problematici analize društvene stvarnosti vidi u Giddens (2007), Serpa i Ferreira (2019), Wiley (1988) i Pyyhtinen (2017).

narod > 500). Osim toga, ovi pojmovi pripadaju istom leksičko-semantičkom polju (LSP), u kojem vlada hijerarhijski odnos analogan društvenim jedinicama izvanjezične stvarnosti. Tako će primjerice *osoba* kao koncept mikrorazine biti sastavni dio *obitelji* (koncepta mezorazine), koje će u konačnici sačinjavati *narod* (koncept makrorazine). U izvanjezičnoj stvarnosti, unutarnja dinamika svih društvenih jedinica (bez obzira na razinu koju predstavljaju) utječe na dinamiku čitavog društva zbog prethodno objašnjene isprepletenosti razina društva. Ta se činjenica preslikava i na jezik, a vidljiva je (kao što će ovaj rad prikazati) kroz zajedničke konceptualne metafore i metonimije koje se aktiviraju upotrebom konceptata istog LSP-a. Iako su u jezičnoj upotrebi pojmovi *osoba*, *obitelj* i *narod* često shvaćeni kao označitelji konkretnih pojavnosti (primjerice kada se upotrebom imenice *osoba* referira na specifičnog pojedinca), oni su često vrlo apstraktni po pitanju vlastita značenja i smisla. U slučaju „konkretizacije“ samog koncepta, koju omogućuje specifičan kontekst i ko-tekst, prisutan je aktivan kognitivni mehanizam metonimijskog i/ili metaforičkog prijenosa. S obzirom na apstraktnost leksičko-semantičkog polja sačinjenog od društvenih jedinica konceptualne metafore i metonimije na sebe preuzimaju ključnu ulogu. Kao mehanizmi one predstavljaju osnovu za formiranje i interpretaciju značenja ovakvih jedinica, obogaćuju leksik i olakšavaju mišljenje kroz procese analoške ekstenzije. Drugim riječima, na metafore i metonimije ovdje se ne gleda kao na retoričke figure već ih se promatra kroz teoriju konceptualnih metafora, prema kojoj govornici konstruiraju značenje temeljem vlastita iskustva i interakcije s okolinom (Johnson 1987: xix). Metafore se pritom percipiraju kao oblik konceptualnog preslikavanja iz izvorne na ciljnu domenu. Domene se pak mogu promatrati kao prijenosnici i spremnici značenja, pri čemu je izvorna domena obično manje apstraktna (tj. pristupačnija osjetilnoj percepciji) od ciljne. Kao što je u uvodu rada ilustrirano, koncept nečije razvijene emocionalne inteligencije može se metaforički prenijeti pozivanjem na koncept zrelosti (npr. „U tom se trenutku moj otac pokazao kao iznimno *zrela osoba*.“). Preslikavanje se ovdje događa između domene „emocionalne inteligencije“ i domene „biljaka što nose plodove“, koje se zatim zamjenjuju jedna s drugom.

Kod metonimije sva se preslikavanja odvijaju unutar jedinstvene domene, pri čemu jedan element domene omogućuje mentalni pristup drugom elementu iz iste domene. Primjerice „*Narod se konačno pobunio protiv kronične socijalne nepravde.*“, pri čemu ne mislimo da je u spomenutom činu sudjelovao čitav narod, već njegovi predstavnici (lat. *pars pro toto*).

Metonimija je obično više utemeljena na našim tjelesnim iskustvima, manje apstraktna, čak više bazična, te u nekim slučajevima vodi do formiranja metafore. Kövecses (2013) je to potvrdio primijetivši da metafore koje se temelje na sličnostima među pojmovima nisu povezane s metonimijom, no da korelacijske ili primarne metafore proizlaze iz metonimije zahvaljujući našem (ranom) pred pojmovnom iskustvu. To je ilustrirao primjerima metalepse, tj. metonimije koja mijenja uzrok s posljedicom, a sadržana je u iskazima *kontakt osoba* ili *priznati narod*, što je detaljnije objašnjeno u podnaslovu 3.2. Uz metalepsu najpoznatije podvrste metonimije bile bi sinegdoha (u kojoj dolazi do zamjene cjeline za dio ili dijela za cjelinu) te antonomasije, pri čemu obilježje čega stoji umjesto čitavog koncepta koji predstavlja entitet u pitanju⁵. Radden (2002) također sugerira da velik dio metafora proizlazi iz metonimija te da se to obično događa u četiri slučaja: kod korelacija proizašlih iz iskustva, konverzacijskih implikatura, taksonomskih struktura i kategorija te kulturnih modela. Taylor (1995: 138) naposljetku objašnjava primarnu metaforu kao metonimiju utemeljenu na iskustvu te ističe da samo shematizacijom možemo doći do razine metafore. To nas dovodi do interakcije metafore i metonimije, tj. fenomena metaftonimije, s kojom smo se i ovdje susretali. Goossens (1990: 369) otkriva da možemo imati dvije podvrste metaftonimije: integriranu i kumulativnu, pri čemu integrirana metaftonimija kombinira metonimiju i metaforu, dok kumulativni tip podrazumijeva da se jedan proces izvodi iz drugoga. Autor kroz vlastito istraživanje potvrđuje postojanje dvaju glavnih obrazaca interakcije metafore i metonimije: obrazac u kojem je iskustvena osnova metafore metonimija (čega se dotiču prethodno spominjani Kövecses (2013), Radden (2002) i Taylor (1995)) te obrazac u kojem metonimija funkcionira kao dio ciljne domene i time postaje usađena u metaforu. Jedan od primjera metaftonimije iz našeg korpusa jest *shrvana obitelj*, pri čemu je riječ o integriranoj metaftonimiji jer istovremeno mapiramo obilježje shrvanosti (koje se u doslovnom smislu odnosi na uništenje nekog fizičkog predmeta) na domenu ljudskih osjećaja. To je isprepletano s metonimijom koja nas upućuje da se govoreći o obitelji zapravo referiramo na njezine članove, stoga ovaj tip metaftonimije Goossens naziva metonimijom unutar metafore⁶.

⁵ Detaljnije objašnjenje s primjerima nalazi se u podnaslovu 3.2. Rezultati.

⁶ Uz spomenute obrasce međuigre metafore i metonimije, Goossens (1990: 367) ističe još dva vrlo rijetka tipa metaftonimije koje ni sami nismo pronašli, a to je demetonimizacija unutar metafore i metafora unutar metonimije.

U nastavku će se rada kroz analizu i raspravu prikazati udio metaforičkih u odnosu na udio metonimijskih prijenosa za svaku od tri navedene imenice u funkciji kolokacijske osnove. Nadalje, usporedit će se tendencije pri mapiranju među imenicama koje spadaju u isto leksičko-semantičko polje, što bi trebalo pružiti uvid u obrasce kolokacijskog slaganja koji nastaju pri formiranju semantički motiviranih kolokacija, tj. metaforičkih kolokacija.

3. Analiza metaforičkih kolokacija s osnovama *osoba, obitelj i narod*

U svrhu odgovaranja na glavno istraživačko pitanje, jesu li obrasci kolokacijskog slaganja međusobno povezani i u kojoj su mjeri podudarni za pojmove koji tvore isto leksičko-semantičko polje, provedena je leksičko-semantička analiza potpomognuta korpusnim podacima. Cilj je ove analize istražiti uzorke kolokacijskog slaganja za pojmove koji pripadaju istom leksičko-semantičkom polju, utvrditi stupanj njihove podudarnosti te iz toga zaključiti o ulozi značenja osnove u kolokacijskom slaganju.

3.1. Korpus i metoda

Korpus, sastavljen od metaforičkih kolokacija s osnovama *osoba, obitelj i narod* izlučenih iz hrvatskog mrežnog korpusa *hrWac*, pružio je pristup primjerima metaforičkih kolokacija (formiranih metaforičkim i metonimijskim mapiranjem), njihovoj frekventnosti i kontekstu u kojem se koriste. Mrežni je korpus *hrWac* odabran jer sadržava gotovo 1,4 milijarde pojavnica, što ga čini najvećim korpusom hrvatskog jezika. Njime su obuhvaćeni tekstovi objavljeni na mrežnim stranicama vršne domene .hr, u što ulaze novinski portali, forumi i mrežne stranice službenih organizacija. Korpus samim time čine autentični jezični podaci koji primarno pripadaju publicističkom, razgovornom i administrativnom stilu hrvatskog jezika. *hrWac* je moguće istraživati i pretraživati putem javno dostupne i besplatne aplikacije za rad na korpusu zvanom *NoSketch Engine* ili pomoću komercijalne aplikacije *Sketch Engine*⁷ (Ljubešić i Klubička, 2014), koja pruža nešto više

⁷ Program dizajniran i korišten za njegovu analizu zove se *Sketch Engine* (Kilgarriff et al. 2014) i opremljen je alatima koji generiraju tri ključna skupa podataka: n-grame (frekvencijske liste višeriječnih jedinica), konkordanciju (primjere u kontekstu) te analizu tipa teksta (statistiku metapodataka u korpusu).

mogućnosti i koja je korištena za potrebe ovog istraživanja. Primjena spomenutog alata omogućuje empirijski pristup posvjedočenim podacima, a kombinacijom korpusno utemeljenog i korpusno vođenog pristupa (Tognini-Bonelli, 2001: 63) dobiveni podaci služit će za testiranje navedene hipoteze.

Analiza je provedena u nekoliko koraka. Prvi je korak računalno potpomognut i osigurao je pristup ciljanim pojavnicama u funkciji kolokacijske osnove, potencijalnim kolokacijama i kontekstima u kojima se one javljaju, a sastoji se od četiri potkoraka⁸:

- a. Upotrebe funkcije *Word Sketch* u programu *Sketch Engine*, koja je omogućila analizu i uvid u različite gramatičke odnose u kojima se nalaze osnova i kolokator (npr. „biti-kakav“, „n-koga-čega“, „koga-što“, „subjekt-od“ itd.).
- b. Korištenja statističke mjere tzv. *logDice*, koja ukazuje na koheziju sastavnica kolokacije, tj. na njihovu tipičnost kod supojavljivanja.
- c. Oslanjanja na frekvenciju supojavljivanja specifičnih riječi koja ukazuje na formiranje ustaljene sveze.
- d. Upotrebe primjera u širem jezičnom kontekstu.⁹

U drugom su se koraku iz računalno generiranog popisa slobodnih sveza, kolokacija i frazema, ručno izlučivale metaforičke kolokacije. Pritom se oslonilo na popis metafora (Lakoff, Espenson i Schwartz 1991) temeljen na teoriji konceptualne metafore, koji je pružio uporište za razlikovanje metaforičkih kolokacija od onih nemotiviranog tipa. Ovaj je korak analize pružio zaseban opis za sve tri osnove iz leksičko-semantičkog polja društvenih jedinica te njihovih pojedinačnih tendencija pri stvaranju kolokacijskih sveza. Identifikacija metaforičkih kolokacija uvažila je i ulogu konteksta u kojem se pojavljuje sama kolokacija, jer kontekst često omogućuje (pa tako i razlučuje) različite prijenose značenja i njihove adekvatne interpretacije. Pitanja koja se ovdje postavljaju zapravo se odnose na problem višeznačnosti, tj. polisemije, pri čemu naj-

⁸ Više o metodi identificiranja metaforičkih kolokacija za potrebe istraživanja u sklopu *Metakol*-projekta kao i uočenim ograničenjima koja su utvrđena primjenom računalnog alata *SketchEngine*, tj. alata *Word sketch*, u Stojić i Košuta 2021 i 2022, Keglević Blažević 2021, Konecny 2023.

⁹ Za potrebe projektnog istraživanja, odabran je prikaz pojava pet položaja lijevo i pet položaja desno od traženog pojma kroz opciju *concordance*.

češće imamo jezgreno denotativno značenje kojem su s vremenom, kroz uporabu pridružena različita prenesena značenja nastala procesima metonimizacije i/ili metaforizacije.

Naposljetku, metaforičko se značenje kolokacije ovjerava putem primjera iz jezičnih korpusa ili posvjedočenih tekstova te kroz jezičnu intuiciju izvornih govornika. Ako se određena kolokacija opetovano javlja u metaforičkom kontekstu ili se koristi na način koji sugerira preneseno značenje, to može podržati identifikaciju njezine metaforičke prirode.

Treći i posljednji korak analize donosi usporedbu prethodno zasebno analiziranih imenica u funkciji kolokacijske osnove: *osoba*, *obitelj* i *narod*.

3.2. Rezultati

Iz hrvatskog mrežnog korpusa *hrWac*, inačice 2.2., dobiveni su sljedeći podaci: imenica *osoba* pojavljuje se kao kolokacijska osnova 855 867 puta, imenica *obitelj* gotovo upola manje, odnosno 445 949 puta, dok je imenica *narod* zauzela posljednje mjesto s 368 757 pojavljivanja. U nastavku slijede rezultati analize motiviranog kolociranja, s posebnim naglaskom na kolokacijske obrasce u usporedbi.

3.2.1. Metaforičke kolokacije s osnovom *osoba*

Kod imenice *osoba* najproduktivnija gramatička relacija, tj. ona u kojoj je posvjedočen najveći broj metaforičkih kolokacija, jest *particip* (npr. *otvorena osoba*). Zatim slijedi relacija *kakav?* (koju karakterizira spoj pridjeva i imenice, npr. *fizička osoba*) te relacija *koga-što*, tj. spoj glagola i imenice u akuzativu, odnosno imenice u funkciji izravnog objekta (npr. *prihvatiti osobu*). Četvrto je mjesto zauzela konstrukcija s genitivom: *n-koga-čega* (npr. *krug osoba*), peto je mjesto pripalo relaciji *biti kakav* (npr. *stabilna sam osoba*), dok se na posljednjem mjestu našla relacija *subjekt_od* (npr. *osoba je upoznata s problematikom*). Iz sveukupnog broja kolokacija koje je izlistalo računalo (N=600) izuzeta je 31 pogreška te brojna ponavljanja i derivirani oblici koji broje 89 kolokacija. Leksičko-semantička analiza dala je sljedećih deset najučestalijih kolokatora u metaforičkim kolokacijama s osnovom *osoba* u prve tri najproduktivnije gramatičke relacije (v. tablicu 1).

Tablica 1: *Najučestaliji kolokatori udruženi s osnovom osoba.*

Gramatička relacija (3 najproduktivnije)	Najučestaliji kolokatori udruženi s osnovom <i>osoba</i>
particip	<i>oštećena / izložena / poremećena osoba</i>
kakav?	<i>pravna / fizička / odgovorna / bliska osoba</i>
koga-što	<i>imenovati / označavati / doživljavati osobu</i>

Posvjedočene konceptualne metafore u semantički motiviranim kolokacijama navedene su u tablici 2. Konceptualne se metafore navode SMANJENIM VELIKIM SLOVIMA ili SMANJENIM VERZALOM po uzoru na Lakoffa i Johnsona (1980) i pridruženi su im primjeri identificiranih metaforičkih kolokacija izlučenih iz Hrvatskog mrežnog korpusa.

Tablica 2: *Primjeri metaforičkih kolokacija s osnovom osoba posvjedočenih u korpusu hrWac, s pridruženim konceptualnim metaforama navedenim u lijevom stupcu.*

Konceptualne metafore	Primjeri metaforičkih kolokacija iz korpusa
LJUDI SU PREDMETI	<i>oštećena / stabilna / formirana / izložena osoba</i>
LJUDI SU BILJKE ¹⁰	<i>zrela osoba</i>
LJUDI SU STROJEVI	<i>uključena osoba / poremećena osoba</i>
LJUDI SU POSJED	<i>zaštićena osoba / izgubljena osoba</i>
LJUDI SU PUT ¹¹	<i>prava osoba / kriva osoba</i>
LJUDI SU KRAJOLIK	<i>ograničena osoba / zauzeta osoba</i>
LJUDI SU SPREMNİK	<i>otvorena osoba / zatvorena osoba / ispunjena osoba</i>
LJUDI SU MJERLJIVI	<i>prosječna osoba</i>

¹⁰ Ljudi su plodonosne biljke i/ili biljke općenito jer i biljka bez ploda može dozrjeti, poput primjerice salate. Više o primjerima iz ove kategorije vidi Lakoff, Espensen i Schwartz (1991: 191).

¹¹ Put u sklopu ove konceptualne metafore predstavlja liniju u krajoliku koja može bit ravna (prava) ili iskrivljena (kriva). Čovjek se pritom uspoređuje s njime (putem), tj. s njegovim definirajućim obilježjem.

Tablica 3 donosi primjere konceptualnih metonimija koje su se pojavile u hrvatskom mrežnom korpusu *hrWac* i koje predstavljaju osnovu za formiranje metaforičkih kolokacija navedenih u desnom stupcu, u kurzivu.

Tablica 3: *Primjeri metaforičkih kolokacija s osnovom osoba u funkciji termina, temeljeni na metonimijskim prijenosima specificiranim u lijevom stupcu tablice.*

Konceptualne metonimije	Primjeri metaforičkih kolokacija iz korpusa, u funkciji termina, s pripadajućim definicijama
CJELINA ZA DIO (antonomasia ¹²)	<i>pravna osoba</i> – pravni je pojam koji se odnosi na socijalnu tvorevinu kojoj pravni poredak priznaje pravnu sposobnost (npr. korporacije, zaklade).
OBILJEŽJE SUBJEKTA ZA SAMI SUBJEKT	<i>fizička osoba</i> – čovjek kao pravni subjekt, tj. nositelj prava i dužnosti. U suvremenom svijetu svaki je živi čovjek fizička (naravna) osoba, odn. pravni subjekt. No u prošlosti se određene skupine ljudi nisu smatrale pravnim subjektima, već pravnim objektima (npr. robovi).
UZROK ZA POSLJEDICU (metalepsa ¹³)	<i>kontakt-osoba</i> – pojedinac, tj. službenik s kojim se ostvaruje komunikacija, tj. kontakt s ciljem dobivanja željenih informacija.

Analiza je također pokazala da je broj metaforičkih prijenosa zamjetno veći od količine metonimijskih mapiranja: 83,72% metafora i 15,11% metonimija.

¹² Antonomasia (grč. *antonomasia* – zvati novim imenom) je naziv za retoričku figuru, tj. oblik metonimije pri kojoj epitet ili čitava fraza stoji umjesto vlastite imenice.

¹³ Metalepsa (grč. *μετάληψις* – zamjenjivanje) je naziv za retoričku figuru kod koje se pojam koji logički prethodi zamijeni onime koji tek iz njega proizlazi.

3.2.2. Metaforičke kolokacije s osnovom *obitelj*

Sljedeći korak analize donosi prikaz obrazaca motiviranog kolociranja na mezorazini na primjeru osnove *obitelj* i predstavlja međukorak te poveznicu između konceptualizacije jedinica mikro- i makrorazine društvene stvarnosti koje tvore zajedničko leksičko-semantičko polje. Najproduktivnijom gramatičkom relacijom kada je riječ o udjelu metaforičkih kolokacija u ukupnom broju kolokacija koje je izlistao *Sketch Engine* (N=548¹⁴) pokazala se relacija *subjekt_od*. U spomenutoj se relaciji imenica *obitelj* našla u funkciji subjekta, te je samim time personificirana ili (češće) metonimizirana, pri čemu se govoreći o obitelji misli na njezine dijelove, tj. članove. Na drugom se mjestu našla relacija *kakav?* (npr. *široka obitelj*), dok je treće mjesto zauzela relacija s osnovom u funkciji izravnog objekta, logično nazvanoj *koga-što* (npr. *razoriti obitelj*). Četvrto je mjesto zauzeo *particip* (npr. *ožalošćena obitelj*, *shrvana obitelj* i *razdvojena obitelj*), peto je mjesto pripalo relaciji *biti kakav* (npr. *obitelj je ponosna*), dok je posljednje mjesto otpalo na genitivnu konstrukciju *n-koga-čega* (npr. *krug obitelji* i *planiranje obitelji*).

Nadalje, kao i u slučaju osnove *osoba*, leksičko-semantičkom analizom izdvojeno je deset najučestalijih kolokatora u metaforičkim kolokacijama s osnovom *obitelj* u prve tri najproduktivnije gramatičke relacije (tablica 4).

Tablica 4: *Najučestaliji kolokatori udruženi s osnovom obitelj.*

Gramatička relacija (3 najproduktivnije)	Najprominentniji kolokatori udruženi s osnovom <i>obitelj</i>
subjekt_od	<i>obitelj živi / odlučuje/ želi</i>
kakav?	<i>kraljevska / uska / cijela / prosječna obitelj</i>
koga-što	<i>prehraniti / zasnovati / razoriti obitelj</i>

U tablici 5, koja slijedi, navedene su konceptualne metafore koje se nalaze u pozadini metaforičkih kolokacija prikazanim u desnom stupcu.

¹⁴ Iz ukupnog broja strojno izlistanih kolokacija izuzeto je 39 pogrešaka te brojna ponavljanja i derivirani oblici koji broje 70 kolokacija.

Tablica 5: *Primjeri metaforičkih kolokacija s osnovom obitelj posvjedočenih u korpusu hrWac, s pridruženim konceptualnim metaforama navedenim u lijevom stupcu.*

Konceptualne metafore	Primjeri metaforičkih kolokacija iz korpusa
OBITELJ JE POSJED	<i>vlastita / oteta / napuštena / radnička / romska obitelj</i>
OBITELJ JE PREDMET	<i>utemeljena / razbijena / pogođena obitelj</i>
OBITELJ JE STROJ	<i>disfunkcionalna / poremećena obitelj</i>
OBITELJ JE MJERLJIVA	<i>brojna / višečlana / prosječna obitelj</i>
OBITELJ JE DJELJIVA CJELINA	<i>čitava / kompletna / ujedinjena / rastavljena obitelj</i>
OBITELJ JE PERSONIFICIRANA	<i>sretna / mlada / skromna / zdrava / ožalošćena obitelj</i>
OBITELJ JE KRAJOLIK	<i>proširena / široka / uska obitelj</i>

Tablični prikaz 6 donosi primjere konceptualnih metonimija koje su se pojavile u hrvatskom mrežnom korpusu i poslužile kao temelj za formiranje semantički motiviranih kolokacija. Metonimijski je prijenos ukratko obrazložen u lijevom stupcu tabličnog prikaza.

Tablica 6: *Primjeri metaforičkih kolokacija s osnovom obitelj, temeljenih na metonimijskim prijenosima specificiranim u lijevom stupcu tablice.*

Konceptualne metonimije	Primjeri metaforičkih kolokacija iz korpusa, u funkciji termina, s pripadajućim definicijama
CJELINA ZA DIO	<i>bliska obitelj</i> – članovi ovako karakterizirane obitelji su ti koji su međusobno bliski, pa se dotično obilježje primijenjuje ne samo na odnose među dijelovima obitelji, već na obitelj kao cjelinu.
OBILJEŽJE SUBJEKTA ZA SAMI SUBJEKT	<i>mafijaška obitelj</i> – dio je mafije, tj. mreže organiziranog kriminalnog i ilegalnog djelovanja ustrojenog na osobnim vezama i strogome zakonu šutnje te na nasilju.
POSljedica ZA UZROK	<i>europska obitelj</i> – termin koji označava pravnu definiciju obitelji koju je pružila Europska unija.

Naposljetku, istaknuli bismo da se broj metonimijskih prijenosa pokazao nešto većim od količine metaforičkih mapiranja: 41,8% metafora i 58,2% metonimija.

3.2.3. Metaforičke kolokacije s osnovom *narod*

Analiza imenice *narod* pokazala je da je najproduktivnija gramatička relacija ona u kojoj imenica *narod* obnaša funkciju subjekta (*subjekt_od*), primjerice *narod izabire, živi, vjeruje*. Drugo je mjesto, kao i kod osnove *osoba* i osnove *obitelj*, pripalo gramatičkoj relaciji *kakav?* (npr. *nebeski narod*), jednako tako, ponovno se na trećem mjestu našla relacija *koga-što* (npr. *pljačkati narod*). Nadalje, četvrto je mjesto zauzela genitivna konstrukcija, tj. relacija *n-koga-čega* (npr. *glas naroda*), peto je mjesto pripalo *participu* (npr. *napaćeni narod*), dok se na posljednjem mjestu našla relacija *biti kakav* (npr. *narod je slijep*).¹⁵

Tablica 9 prikazuje najučestalijih deset kolokatora u metaforičkim kolokacijama s osnovom *narod*.

Tablica 9: *Najučestaliji kolokatori udruženi s osnovom narod.*

Gramatička relacija (3 najproduktivnije)	Najučestaliji kolokatori udruženi s osnovom <i>narod</i>
subjekt_od	<i>narod izabire / živi / vjeruje</i>
kakav?	<i>hrvatski / ujedinjeni / konstitutivan / srpski narod</i>
koga-što	<i>ubijati / lagati / braniti narod</i>

U sljedećoj su tablici navedene konceptualne metafore aktivirane pri formiranju metaforičkih kolokacija izlistanih u desnom stupcu tablice, po-svjedočenih u hrvatskom mrežnom korpusu.

¹⁵ Iz sveukupnog broja kolokacija koje je izlistalo računalo (N=564) izuzete su 43 pogreške te ponavljanja i derivirani oblici koji broje 83 kolokacija.

Tablica 10: *Primjeri metaforičkih kolokacija s osnovom narod posvjedočenih u korpusu hrWac, s pridruženim konceptualnim metaforama navedenim u lijevom stupcu.*

Konceptualne metafore	Primjeri metaforičkih kolokacija iz korpusa
NAROD JE POSJED	<i>hrvatski / srpski / izabrani / vlastiti / božji narod</i>
NAROD JE STROJ	<i>pokvareni narod</i>
NAROD JE MJERLJIV	<i>mali / manjinski narod</i>
NAROD JE DJELJIVA CJELINA	<i>čitav / cijel / podijeljeni narod</i>
NAROD JE PERSONIFICIRAN	<i>glup / lud / goloruk / gladan / star / neuk / bratski / naivan narod</i>
NAROD JE KRAJOLIK	<i>susjedni narod</i>

Tablica 11 donosi primjere konceptualnih metonimija koje su se pojavile u hrvatskom mrežnom korpusu i poslužile kao temelj za formiranje semantički motiviranih kolokacija.

Tablica 11: *Primjeri metaforičkih kolokacija s osnovom narod, temeljeni na metonimijskim prijenosima razjašnjenim u lijevom stupcu tablice.*

Konceptualne metonimije	Primjeri metaforičkih kolokacija iz korpusa, u funkciji termina, s pripadajućim definicijama
DIO ZA CJELINU (sinegdoha ¹⁶)	<i>radni narod</i> – „narod“ stoji umjesto „dio stanovništva“. Čitava se kolokacija stoga može preformulirati rečenicom „Dio stanovništva koji je radno sposoban i aktivan.“
UZROK ZA POSLJEDICU	<i>okupirani narod</i> – supstitucija koncepta „teritorij“ s konceptom „naroda“ temeljem bliskosti značenja i asocijativnih veza.

¹⁶ Sinegdoha (grč. *συνεκδοχή*, lat. *intellectio*), trop u kojem se jedna riječ zamjenjuje drugom riječi, pri čemu je opseg sadržaja riječi koja zamjenjuje uža ili šira od sadržaja riječi koja se zamjenjuje.

Konceptualne metonimije	Primjeri metaforičkih kolokacija iz korpusa, u funkciji termina, s pripadajućim definicijama
POSLJEDICA ZA UZROK	<i>priznati narod</i> – izraz koji u međunarodnom pravu označava jednostrani politički čin jedne ili više država ili drugih subjekata međunarodnog prava, kojim se izričito ili prešutno (npr. uspostavom diplomatskih odnosa) određena politička tvorevina prihvaća kao država. Priznanje može biti <i>de facto</i> (privremeno ili ograničeno tek na neke odnose) ili <i>de iure</i> (potpuno i trajno), i obično se vrši izjavom vlade o priznanju.¹⁷ Iz toga proizlazi da je ovdje prisutan metonimijski prijenos na temelju supstitucije pojmova „narod“ i „država“ zbog bliskosti i uzročno posljedične povezanosti samih pojmova.

Za kraj, broj se metaforičkih prijenosa pokazao nešto većim od količine metonimijskih mapiranja: 64,13% metafora i 35,97% metonimija.

3.3. Rasprava

Usporedba konceptualizacije i kolokacijskih obrazaca društvenih jedinica mikro-, mezo- i makrorazine pokazuje da je imenica *osoba* u funkciji kolokacijske osnove najmanje produktivna po pitanju formiranja metaforičkog i/ili metonimijskog značenja u odnosu na druge dvije istraživane imenice. Razlog tomu jest vrlo malen udio metaforičkih kolokacija u gramatičkoj relaciji *subjekt_od*, što je iznimno logično s obzirom na činjenicu da je imenica *osoba* koncept, tj. socijalna jedinica mikrorazine. Naime, korpusni podaci potvrđuju govornikovu intuiciju, koja nalaže da se pojam *osobe* obično konceptualizira u vidu čovjeka (bilo muškarca ili žene), jedinke, pojedinca, člana društva koji je živo i djelatno biće, te samim time u doslovnom smislu može biti živući agens u funkciji subjekta. S druge strane, kod imenica *obitelj* i *narod* riječ je o apstraktnijim pojmo-

¹⁷ Definicija termina „priznanje države“ preuzeta je s Wikipedije 1. 3. 2024. i dostupna je na sljedećoj poveznici: URL: https://hr.wikipedia.org/wiki/Priznanje_države

vima, koji predstavljaju skupine ljudi i društvene institucije, te će iz tog razloga kod njih biti često oslanjanje na metonimijske prijenose (npr. *pars pro toto*) ili personifikaciju (npr. *narod živi*). Nadalje, malen broj metaforičkih kolokacija u slučaju osnove *osoba* također je zabilježen u gramatičkoj relaciji *biti kakav*, no to je posljedica izuzimanja brojnih ponavljanja koja su posvjedočena u vrlo sličnim relacijama poput relacije *kakav?* i relacije *particip*.

Kod sve tri osnove drugo i treće mjesto po produktivnosti metaforičkih kolokacija zauzele su gramatičke relacije *kakav?* i *koga-što*. Pretpostavlja se da je razlog tomu osnovna sintaktička priroda hrvatskog kao SVO jezika, kao i velika iskoristivost atributivne funkcije.

Također, udjeli metaforičkih i metonimijskih prijenosa razlikuju se od osnove do osnove. Najviše metaforičkih mapiranja imamo kod osnove *osoba* (84,7%), a najmanje kod osnove *obitelj* (41,8%), gdje prevladavaju oni metonimijskog tipa (58,2%). Osnova *narod* pritom zauzima središnju poziciju sa 64,1% metaforičkih 35,9% metonimijskih mapiranja. Spomenuti postoci ukazuju na činjenicu da kod motiviranog kolociranja osnove *narod* češće imamo personifikaciju, koja se svrstava pod metaforičke prijenose, nego metonimiju, koja je tipičnija za mezorazinu leksičko-semantičkog polja društvenih jedinica. S druge strane, oba su procesa (personifikacija i metonimija) vrlo prominentna na mezo- i makrorazini, a gotovo su zanemariva na mikro-razini. Naime, pretpostavlja se da se tendencija gravitiranja mezorazine LSP-a društvenih jedinica ka metonimiji može objasniti segmentalnom i hijerarhijskom prirodom čitavog polja, pri čemu su jedinice nižih razina sastavni dio jedinica viših razina. Samim time ne iznenađuje činjenica da je upotreba sinegdohe iznimno raširena u kolokacijama s osnovom *obitelj*. Nadalje, personifikacija se u kolokacijama s osnovom *narod* objašnjava činjenicom da je makrorazina najapstraktnija ovog LSP-a, što dovodi do tendencije prema shematizaciji značenja koja su karakteristična za metaforičke prijenose, kao što je personifikacija. Udio metonimijskih prijenosa pri kolociranju s osnovom *osoba* većinski otpada na termine (npr. *fizička* i *pravna osoba*). Govoreći o omjerima metafore i metonimije, ovdje je nužno dotaknuti se i metaftonimije, pri čemu je kao fenomen u najvećem broju posvjedočena u kolokacijama s osnovom *narod* (npr. *vrijedan narod*, *ljubiti narod*, *buditi narod*) i osnovom *obitelj* (npr. *glava obitelji*). Svi navedeni primjeri metaftonimije bili bi oblici tzv. integrirane metaftonimije (v. podnaslov 2).

Naposljetku, najveće su razlike vidljive u izboru kolokatora koji formiraju motivirane sveze s osnovama ovog leksičko-semantičkog polja. To ne

iznenađuje jer su proučavane osnove imenice koje stoje za različite koncepte s vlastitim značenjem kao i različitom funkcijom i smislom u izvanjezičnoj stvarnosti. Ipak, njihova se jasna povezanost odražava i ispoljava na nešto općenitijoj razini: na razini konceptualizacije krovnog pojma, pojma *socijalne jedinice*, kojim se definira čitavo leksičko-semantičko polje u pitanju. Naime, pozadinske konceptualne metafore i metonimije aktivirane pri tvorbi kolokacija s osnovama istog leksičko-semantičkog polja pokazale su se kao zajedničke, što posebice vrijedi za osnove koje predstavljaju koncepte mezo- i makrorazine. Tako se primjerice *osoba*, *obitelj* i *narod* mogu konceptualizirati kao predmeti koji mogu biti u čijem posjedu, kao entiteti koji se mogu mjeriti i dijeliti, kao biljke ili spremnici, te mogu biti personificirani ako nemaju ljudska obilježja.

4. Zaključak

Provedena analiza potvrdila je hipotezu da su konceptualna metafora i metonimija ključni i vrlo produktivni mehanizmi u procesima kolokacijskog slaganja. Međutim, usporedba konceptualizacije društvenih jedinica i kolokacijskih obrazaca mikro-, mezo- i makrorazine ukazala je na razlike u produktivnosti i prirodi metaforičkih i metonimijskih prijenosa. Imenica *osoba* kao kolokacijska osnova pokazala se kao najmanje produktivna u formiranju metaforičkog i/ili metonimijskog značenja u usporedbi s drugim istraživanim imenicama. To je posljedica njezine konceptualizacije kao socijalne jedinice mikrorazine, što ograničava njezin potencijal za metaforičke i metonimijske prijenose. Nasuprot tome, imenice *obitelj* i *narod* često se oslanjaju na metonimijske prijenose i personifikaciju zbog svoje apstraktnije prirode, tj. činjenice da spomenuti koncepti predstavljaju skupine ljudi i društvene institucije. Uočene su i razlike u udjelu metaforičkih i metonimijskih prijenosa kod različitih kolokacijskih osnova. Imenica *narod* ima najveći udio metaforičkih prijenosa, što se objašnjava njezinom najapstraktnijom prirodom unutar istraživanog leksičko-semantičkog polja. Obrasci integrirane metaftonimije posebno su izraženi u kolokacijama s imenicama *narod* i *obitelj*. Konačno, konceptualne metafore i metonimije aktivirane pri tvorbi kolokacija s osnovama istog leksičko-semantičkog polja pokazali su se kao zajednički, posebno za osnove koje predstavljaju koncepte mezo- i makrorazine. To ukazuje na dublju povezanost između različitih društvenih jedinica te na njihovu zajedničku semantičku osnovu neophodnu za konceptualno razumijevanje.

Literatura

- Aisenstadt, Ester (1981) „Restricted Collocations in English. Lexicology and Lexicography“, *Review of Applied Linguistics*, 53, str. 53–61.
- Bergerová, Hana (2012) „Emotionswortschatz im Lichte der Kollokationsforschung“, *Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik*, 26, br. 1–2, str. 68–80.
- Bolognesi, Marianna; Werkmann Horvat, Ana (2023) *The Metaphor Compass Directions for Metaphor Research in Language, Cognition, Communication, and Creativity*, Routledge, London i Delhi.
- Casadei, Federica (1996) *Metafore ed espressioni idiomatiche. Uno studio semantico sull'italiano*, Bulzoni, Rim.
- Corpas Pastor, Gloria (1996) *Manual de fraseología española*, Gredos (Biblioteca. Románica Hispánica. Manuales, 76), Madrid.
- Corpas Pastor, Gloria (1998) „Expresións fraseolóxicas e colocacións: clasificación“, u: *Actas do I Coloquio Galego de Fraseoloxía*. Centro Ramón Piñeiro, Xunta de Galicia, Santiago de Compostela, str. 31–61.
- Corpas Pastor, Gloria (2003) „Acerca de la (in)traducibilidad de la fraseología“, u: *Diez años de investigación en fraseología: análisis sintáctico-semántico, contrastivos y traductológicos*. Iberoamericana, Frankfurt am Main, Vervuet i Madrid, str. 275–310.
- Dai, Yuanjun, Zhiwei Wu; Hai Xu (2019) „The effect of types of dictionary presentation on the retention of metaphorical collocations: Involvement load hypothesis vs. Cognitive load theory“, *International Journal of Lexicography*, 32, br. 4, str. 411–431.
- Deignan, Alice (2005) *Metaphor and Corpus Linguistics*, John Benjamins, Amsterdam i Philadelphia.
- Dobrovól'skij, Dmitrij; Piirainen, Elisabeth (2009) *Zur Theorie der Phraseologie: kognitive und kulturelle Aspekte*, Stauffenburg, Tübingen.
- Goossens, Louis (1990) „Metaphonymy: The interaction of metaphor and metonymy in expressions for linguistic action“, *Cognitive Linguistics*, 1-3, str. 323–340.
- Hausmann, Franz Josef (1984) „Wortschatzlernen ist Kollokationslernen. Zum Lehren und Lernen französischer Wortverbindungen“, *Praxis des neusprachlichen Unterrichts*, 31, str. 395–406.

- Ježek, Elisabetta (2014) „Esistono le collocazioni? Denotazione vs. significato collocazionale“, u: *Dall'architettura della lingua italiana all'architettura linguistica dell'Italia. Saggi in omaggio a Heidi Siller-Runggaldier*. Peter Lang, Frankfurt am Main, str. 413–423.
- Kilgariff, Adam; Vít Baisa; Jan Bušta; Miloš Jakubíček; Vojtěch Kovář; Jan Michelfeit; Pavel Rychly; Vít Suchomel (2014) „The Sketch Engine: ten years on“, *Lexicography*, 1, str. 7–36.
- Keglević Blažević, Ana (2022) „Metaphorische Kollokationen – zum Problem ihrer theoretischen Festlegung und empirischen Erforschung“, *Slavia Centralis*, 15, br. 1, str. 190–200.
- Konecny, Christine (2010) *Kollokationen. Versuch einer semantisch-begrifflichen Annäherung und Klassifizierung anhand italienischer Beispiele*, Martin Meidenbauer [Forum Sprachwissenschaften, 8], München.
- Konecny, Christine (2024) „Le collocazioni metaforiche: alcune riflessioni fra teoria e prassi linguistica“, *Studia Romanica et Anglica Zagrabienis*, 68, str. 3–40.
- Kóvecses, Zoltan (2013) „The Metaphor-Metonymy Relationship: Correlation metaphors are based on metonymy“, *Metaphor and Symbol*, 28, br. 2, str. 75–88.
- Lakoff, George; Johnson, Mark (1980) *Metaphors We Live By*, University of Chicago Press, Chicago.
- Lakoff, George (1987) „Cognitive models and prototype theory“, u: *Concepts and conceptual development: Ecological and intellectual factors in categorization*, Cambridge University Press, Cambridge, str. 63–100.
- Lakoff, George; Espenson, Jane; Schwarts, Alan (1991) *Master Metaphor List*, Cognitive Linguistics Group, University of California, Berkeley. Dostupno na URL: <http://araw.mede.uic.edu/~alanz/metaphor/METAPHORLIST.pdf>. (pristupljeno 29.02.2024.)
- Lakoff, George; Johnson, Mark (1999) *Philosophy in the Flesh: the Embodied Mind & its Challenge to Western Thought*, Basic Books, New York.
- Langacker, Ronald W. (1987) *Foundations of cognitive grammar: Theoretical prerequisites*, Stanford University Press, Stanford.
- McCarthy, Michael; O'Dell, Felicity (2017) *English collocations in use, Intermediate edition*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Patekar, Jakob (2022) „What is a metaphorical collocation?“, *Fluminensia*, 34, br. 1, str. 31–47.

- Petrović, Bernardina (2008) „Glagoli emocionalnih stanja u kolokacijskim strukturama i leksikografskom opisu“, u: *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa Riječki filološki dani 7*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, str. 589–599.
- Philipp, Gill (2011) *Colouring Meaning. Collocation and Connotation in Figurative Language*. John Benjamins Publishing, Amsterdam i Philadelphia.
- Radden, Günter (2002) „How Metonymic are Metaphors?“, u: *Metaphor and Metonymy in Contrast*, Mouton de Gruyter, Berlin i New York, str. 407–434.
- Reder, Anna (2006) „Kollokationsforschung und Kollokationsdidaktik“, *Linguistik online*, 28, br. 3, str. 157–176.
- Scherfer, Peter (2001) „Zu einigen wesentlichen Merkmalen lexikalischer Kollokationen“, u: *Phraseologie und Phraseodidaktik*, Praesens, Wien, str. 3–19.
- Stojić, Aneta (2018) „O leksičkome udruživanju riječi – prilog proučavanju kolokacijskih sveza“, u: *Od fonologije do leksikologije*, *Zbornik u čast Mariji Turk*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, str. 201–214.
- Stojić, Aneta (2019) „Zur Semantik von Kollokationen.“ *Linguistica*, 59, br. 1, str. 301–310.
- Stojić, Aneta; Košuta, Nataša (2020) „Kollokationen – Mehrwortverbindungen mit semantisch-pragmatischem Eigenwert“, u: *Brücken überbrücken in der Literatur- und Sprachwissenschaft*, Verlag Dr. Kovač, Hamburg, str. 143–154.
- Stojić, Aneta; Košuta, Nataša (2021) „Metaphorische Kollokationen – Einblicke in eine korpusbasierte Studie“, *Linguistica*, 61, br. 1, str. 81–91.
- Stojić, Aneta; Košuta, Nataša (2022) „Izrada inventara metaforičkih kolokacija u hrvatskome jeziku – na primjeru imenice godina“, *Fluminensia*, 34, br. 1, str. 9–29.
- Stojić, Aneta (2024) *Metaforičke kolokacije: od konceptualizacije do ustaljene sveze*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka.
- Stojić, Aneta; Matešić, Mihaela (2024) „Metaphorical potential of lexical collocations: the case of the noun prilika“, *Slavia Centralis*, 17, br. 1, str. 55–76.

- Taylor, John R. (1995) *Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistic Theory*, Clarendon Press, Oxford.
- Tognini-Bonelli, Erika (2001) *Corpus Linguistics at Work*, John Benjamins, Amsterdam i Philadelphia.
- Zampa, Marta (2013) „Che paura avete voi?: collocations of it. paura in Giovanni Boccaccio's Decameron“, *Yearbook of Phraseology*, 4, br. 1, str. 45–63.

SUMMARY

Aneta Stojić, Jana Jurčević

THE ROLE OF CONCEPTUALIZATION OF MICRO-, MESO- AND MACRO-LEVEL SOCIAL UNITS IN THE FORMATION OF METAPHORICAL COLLOCATIONS WITH CROATIAN NOUNS FOR PERSON, FAMILY AND NATION

In this paper we investigate the role of the meaning of Croatian collocational bases *osoba* ('person'), *obitelj* ('family') and *narod* ('nation'), representing the conceptualization of social units at the micro-, meso-, and macro-levels, in the formation of metaphorical collocations. In order to address the main research question of whether collocational bonding patterns are interconnected and to what extent they are congruent for terms within the same lexical-semantic field (LSF), a lexical-semantic analysis was conducted. Qualitative analysis was supported by quantitative data from the Croatian web corpus hrWaC with the help of the Sketch Engine application. Identified metaphorical collocations were analysed and systematized according to the typology of Conceptual Metaphor Theory (Lakoff, Espenson, and Schwartz 1991). The aim of this analysis is to explore patterns of collocational bonding for concepts belonging to the same lexical-semantic field, and to determine the degree of their congruence. The main findings of the research indicate the undeniable contribution of conceptual metaphor and metonymy to the process of collocational bonding and show that metaphorical and metonymic transfers are similar for concepts belonging to the same lexical-semantic field. However, significant differences were observed in the conceptualization of terms for social units representing different levels of social reality. This results in the variability of collocates with which the collocational bases *person*, *family* and *nation* form collocational bonds, and in the emergence of specific collocational patterns visible at the syntagmatic level.

Keywords: *metaphorical collocations; patterns of collocational bonding; conceptualization of social units, lexico-semantic analysis; corpus data*